

KRİZ VE SONRASI DÖNEMLERDE EKONOMİLERİN/PIYASALARIN İŞLERLİĞİ İLE HÜKÜMET DESTEKLERİ/DEVLET YARDIMLARI UYGULAMALARI İLİŞKİSİ: EKONOMİ POLİTİĞİN YENİ NORMALİ

Nazım EKREN¹ ORCID: 0000-0002-7550-1673

Uğur Yasin ASAL² ORCID: 0000-0003-1567-9186

ÖZET

2008 yılında karşılaşılan küresel kriz, uluslararası sistemin doğası, bölgesel işbirlikleri ve ülke içi ekonomik, siyasal dönüşümler başta olmak üzere birçok yapısal değişimi beraberinde getirmiştir. Bu yapısal değişimlerin reel sektör, ekonomik ve finansal kuruluşlar ile kamunun kapasite ve performansı üzerinde dönüştürücü etkileri olmuştur. Ekonomi politüğün söz konusu analiz nesneleri arasındaki ilişki biçiminin, kriz yönetimi başta olmak üzere devlet, toplum ve ekonomi diyalektiğinde inşa edilecek politik araçlara katkısı oldukça yüksektir. Bu çalışmada 2008 küresel ekonomik ve finans krizinin ekonomi yönetiminde ve koordinasyon sistemindeki dönüştürücü etkisi ele alınmakta, temel makroekonomik göstergelerde ifade edilen küresel ekonomideki durgunluk ve seçilmiş ülke ekonomilerindeki içsel istikrarsızlık nedeniyle, devlet yardımları ve kriz yönetimi sarmalının oluşturduğu 'yeni normal' analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Ekonomi Politik, Kriz Yönetimi, Hükümet Destekleri, Devlet Yardımları, Yeni Normal.*

THE RELATION BETWEEN FUNCTIONALITY OF ECONOMIES/MARKETS AND GOVERNMENT SUPPORTS/STATE SUBSIDIES EXECUTIONS IN THE MEANTIME OF CRISIS AND AFTERMATH: NEW NORMAL OF THE POLITICAL ECONOMY

ABSTRACT

The global economic crisis encountered in 2008 brought along many structural changes, particularly the nature of the international system, regional collaborations and domestic economic and political transformations. These structural changes have had transformative effects on real sector, economic and financial institutions, and the capacity and performance of the public authorities. The relationship between these analysis objects has a very high contribution to the tools that will develop in the dialectic of the state, society and economy, mostly economic and political crisis management. In this study, the transformative effect of the 2008 global economic crisis in the economy management and coordination is discussed, and the 'new normal' created by the state aid and crisis management spiral due to the stagnation in the global economy expressed in basic macroeconomic indicators and the internal instability in selected economies.

Key Words: *Political Economy, Crisis Management, Government Supports, State Subsidies, and New Normal.*

¹ Prof. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi, e-posta: nazimekren@ticaret.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi., İstanbul Ticaret Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, e-posta: uyasal@ticaret.edu.tr

1. Giriş

2008 yılında ortaya çıkan küresel ekonomik ve finansal kriz, ekonomi politiğin doğasında bir takım yapısal değişimleri beraberinde getirmiştir. Söz konusu yapısal değişimler; ekonomi yönetiminin ve koordinasyon sisteminin fonksiyonelliği, kamu kaynaklarının yeniden tahsisi ve küresel toplumun krize yaklaşımı olarak sıralanabilmektedir. Piyasa ekonomisi sisteminin yaşadığı bu krizin ardından, günümüzde yaşanan ekonomik ve toplumsal kırılmalıkların da sistemin içsel istikrarsızlığı olarak geliştiği görülmektedir. Bu sürecin en temel faktörünün neoliberalizmin yapısı ve ilişkiler sistemi olduğu öne sürülmektedir. Karar alma ve uygulama sürecinin aktörleri, ekonomistler ve politika yapıcılar, neoliberalizmin devlet, toplum ve ekonomi üzerindeki dönüştürücü etkisi üzerinde uzlaşmaktadır (Fahnbulleh, 2020: 38). Söz konusu etki ile birlikte, refah toplumunda yaşanan düşüş, hane halkı gelirlerinde yaşanan daralma, çevre sorunları ve artan jeopolitik riskler ekonomi yönetiminde alternatif arayışları beraberinde getirmektedir (Fahnbulleh, 2020: 39).

Bu arayışlar, aynı zamanda 21. Yüzyılın kendi içerisindeki ekonomi politik dinamiklerinin bir parçası olarak da gelişmektedir. 21. Yüzyılın kendine özgü bu bağlamı, ekonomiyi baştan düşünebilmek için yeni varsayımları açığa çıkarıp, kriz esnasında oluşan kör noktaları görünür hale getirmeyi zorunlu kılmaktadır (Raworth, 2019: 29). Bu çalışmada, ekonomilerin/piyasaların işlerliği ile devlet yardımları arasındaki ilişkinin değişen doğasındaki nedensellik araştırılmakta, söz konusu değişimin ekonomi politiğin *yeni normal* olarak ifade edilmesinin rasyonel temelleri analiz edilmektedir. Yeni normal tanımı, piyasaların talep ve beklentileri ile kamu otoritelerinin kriz yönetim sürecindeki tercih ve öncelikleri arasındaki farklılaşmayı ifade etmektedir. Kamu otoritesinin konjonktür ortamına bağlı olarak şekillenen ekonomik rol ve fonksiyonu, tarih ve toplum perspektifinde ekonominin pozitif ve normatif yaklaşımlarındaki değişim ve dönüşümlerde önemli ölçüde belirleyici olmuştur. (Orman, 2010).³ Söz konusu farklılaşmanın, kriz dönemlerinin bir retoriği olmaktan öte iktisat politikalarının ve ekonomi yönetiminin amaç ve araç setinin doğal bir parçası haline gelmesi, araştırmanın temel problematiğine işaret etmektedir.

Bu problematik üzerinden gelişen araştırma konusunu iki ana başlıkta ifade etmek mümkündür. Bunlar; “Devlet yardımlarını/teşviklerini süreklilik haline getiren temel etkenler nelerdir?” ve “Yardımların/teşviklerin temel iktisat politikası haline gelmesine neden olan parametreler nelerdir?” sorularıdır. Bir diğer ifadeyle devletlerin, yardımları/teşvikleri kriz sürecinde ve özellikle sonrasında da temel yönetim aracı haline getiren yapısal çözümlerin neler olduğu?, cevabı aranacak birincil grup soruların başında gelmektedir. İktisat politikalarında değişimin nedenselliği üzerinden argümanlarını geliştirecek olan çalışmanın bağımlı değişkeni,

³ 11 Haziran 2020 tarihinde vefat eden **Prof. Dr. Sabri Orman**'ı bir kez daha rahmetle anıyoruz. İktisat literatürümüze değerli katkıları bulunan, 2009-2011 yılları arasında İstanbul Ticaret Üniversitesi Rektörlük görevini sürdüren Prof. Orman, sahip olduğu kişiliği ile yeri doldurulması güç, müstesna bir şahsiyettir.

kriz ve sonrası dönemde piyasaların işlerliği ile devlet yardımları ilişkisinin irrasyonel bir yapıda gelişmesidir.

Söz konusu irrasyonel yapıyı etkileme kapasitesine sahip bağımsız değişkenler ise kriz ve sonrası ekonomi yönetim mekanizmalarındaki standartlaşmadır. Bu çerçevede, mali desteklerden, parasal desteklerden ve finansal desteklerden oluşan devlet yardımlarının piyasaların işlerliği konusunda beklenen sonucu üretememesi önemli bir konu olagelmıştır. 2008 yılından itibaren, özellikle gelişmiş ekonomilerde ve bazı diğer ülkelerde günümüze kadar artarak uygulanan, devasa boyutlara ulaşan devlet yardımlarının söz konusu sonuçla karşılaşması küresel ve ulusal ekonomi politik literatürün önemli gündem maddelerinden bir haline gelmiştir. Bir süre sonra yeni normal olarak gelişen söz konusu durum, normalleşme ve norm olgusunun yeniden inşa zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Bu yeni inşa sürecinin küresel ekonomi politığın, dolayısıyla ulusal ekonomi politik yaklaşımların doğası olarak geliştiği ifade edilebilecektir. Yeni normal olgusunun teşvikler, tedbirler ve kurtarma paketlerinin oluşturduğu kamu yardımlarının diyalektiği üzerinden okunduğu bu çalışmanın temel argümanları aşağıda gibi sıralanmaktadır;

- i. Gelişmiş ekonomilerde ve diğer ülkelerde tercih ve önceliklerin belirlendiği karar alma ve uygulama süreçlerinde stratejik kırılma noktaları/alternatif maliyetler/**hatalar** söz konusudur. Bunların ekonomi politik değerlendirmesinin ortaya konabilmesi, çalışmanın temel argümanlarını güçlendirmektedir.
- ii. Söz konusu stratejik sorunların kamu otoritelerinin uygulamaya koyduğu teşvik, tedbir ve kurtarma paketlerinin coğrafi ve ekonomik birimler bazında **zaman, içerik, tutar ve ölçüğünde** geliştiği görülmektedir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde analiz edilecek olan söz konusu sorun alanlarının, 2008 krizi sonrası ekonomi politığın uygulama esasları arasında etkin bir rolü bulunmaktadır.
- iii. Stratejik sorunlar olarak tanımlanan uygulamaların bir süre sonra ekonomi politik **tutarsızlıkları** inşa ettiği görülmektedir. Söz konusu tutarsızlıkların, **özel sektörün talep ve beklentileri, şirketlerin kapasite ve performansı ile kamunun** tercih ve öncelikler kümesine **bakış açısında** ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Özel sektörün maliyet perspektifi ile kamunun stratejik sektörlerin sevk ve idaresinde maliyet öncelikleri farklılık gösterebilmektedir. Diğer bir ifadeyle, ekonomilerin/piyasaların işleyişi perspektifinden, devlet yardımlarının odağının stratejik öncelikleri ile katma değer öncelikler arasında denge gözetmesi de önem taşımaktadır. Bu ilişki sistematığının, 21. Yüzyıl ekonomi politikalarının kapasite ve performansını farklı yönde etkilediği kabul edilmektedir.

Söz konusu temel argümanlar üzerinden gelişen ve 2008 küresel finans krizinin ardından retorik haline gelen, bu çalışmanın varsayımları olarak ifade edilen **Büyük Sonuçları** aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- ✓ Günümüzün ekonomi politik sorun alanlarının aşılmasında *piyasa ekonomisi modeli* fonksiyonelliğini/işlevselliğini yitirmektedir. Piyasa ekonomisi modeli ile kamu otoritesinin ekonomik rol ve fonksiyonunun yeniden tanımlandığı sosyal devlet modeli arasında yeni bir inşa kaçınılmazdır.
- ✓ Kamu otoritesinin *tercih ve öncelikleri* ile piyasaların ve ekonomik birimlerin talep ve beklentileri arasında makul bir denge ve sorumluluk alanlarını geliştirmesi gerekmektedir.
- ✓ Gelir-Gider öncelikli katma değer odaklı yaklaşımlar ile maliyetlerine rağmen stratejik öncelikli yaklaşımlar arasında *ekonomi politik açmazlar* bulunmaktadır. Bunlar doğru belirlenmeli ve yönetilmelidir.
- ✓ Küresel krizin ortaya çıkarttığı ve etkisini devam ettirdiği ekonomi politik değişim ve dönüşümlerin toplumsal refah açısından olumlu sonuç üretebilmesi için *yeni ekonomik model (karma ekonomik modelin güncellenmesi)* ihtiyacı söz konusudur.

Söz konusu modelin inşasında, kamu otoritesinin ekonomiye müdahale araçları olan para politikası (merkez bankasının işleri, işlemleri), maliye politikası (harcamalar, vergi, borçlanma) uygulamalarının ve ekonomi mevzuatı değiştirmenin çalışmanın bağımsız değişkenleri olarak kullanıldığını ifade etmek mümkündür. Bunlar aslında, devlet yardımlarını şekillendiren ana bileşenlerdir. Bağımlı değişkenler ise kriz ve sonrası dönemlerde piyasaların işlerliği ve işlevselliğindeki değişimlerdir. Söz konusu değişkenler arasında iki yönlü nedensellik ve korelasyon olduğu da gözden kaçırılmamalıdır. Ekonomi politığın yeni normal bu dinamiklerin ve/veya bu faktörlerin ortak sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda ifade edilen içeriklerden oluşan devlet yardımlarının boyutu, devlet yardımları/GSYH ile ölçülmektedir. Makroekonomik performans büyüme oranı, işsizlik oranı, enflasyon oranı, faiz oranı ve döviz kuru göstergelerindeki değişime işaret etmektedir (Ekren, Alp, Yağmur, 2017: 5470). Performans ise iki faktörün etkisi altında oluşmaktadır.

- Kamunun krize ve sonraki dönemdeki gelişmelere tepkisini yansıtan yardımların odaklandığı tercih ve önceliklere
- Piyasaların veya ekonomik birimlerin krize ve sonraki dönemdeki gelişmelere tepkisini yansıtan talep ve beklentilerine

Performans göstergelerinin trendinin öngörülen şekilde iyileşmemesi ile aralarındaki nispi dengelerin bozulması, refah üreten reel sektörü olumsuz yönde etkilemekte, küreselleşmenin ve finansallaşmanın alternatif maliyetleri sorun haline gelmektedir. 2008 krizi öncesi ve sonrası olarak ele alınan söz konusu gösterge setlerinde G7 ve G20 ülkeleri örneklem olarak seçilmiştir. Seçilmiş ülkeleri G7 ve aynı zamanda G20 üyeleri olan **ABD, Japonya ve İngiltere** ile G20 üyesi gelişmekte olan ekonomiler olarak **Türkiye, Meksika, Güney Kore, Güney Afrika** ve ile Doğu Avrupa'nın yükselen ekonomisi olarak **Polonya** oluşturmaktadır. ABD, Japonya ve İngiltere'nin örneklem olarak seçilmesinde, piyasa ekonomisinin sorunlu alanları, Brexit süreci ve

Covid-19 ile oluşan ekonomi politik denge belirleyici olmuştur. **Türkiye, Meksika, Güney Kore ve Güney Afrika** ise benzer ekonomik gelişim süreçleri nedeniyle çalışmada ele alınmıştır. **Polonya'nın** seçilmesinde ise küresel kriz öncesi ve sonrası makroekonomik göstergelerdeki kapasite ve performansı etkili olmuştur.

İrrasyonelliklerin ve aşırılıkların, karar alma ve uygulama süreçlerinde etkili temel parametreler olarak ortaya çıktığı bu yeni dönem, kriz ve sonrası dönemin kamu yönetimi ve devlet yardımları ile piyasaların işlerliği ilişkisini de istikrarsız denge görünümüne sahip bir yapıya dönüştürmüştür. İstikrarsızlık olgusu, uluslararası ekonomi politığın temel özelliği haline gelmiş, istikrar ve istikrarsızlık kavramları yeniden tanımlanmıştır.

Bu çerçevede, istikrarın istikrarsızlığı, açık veya örtülü istikrar ve istikrarsızlık, sürdürülebilirlik, kırılganlık gibi ekonomi politik kavramların geleneksel içerikleri yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Küresel finans krizi, makroekonomik performans göstergelerinin değerlendirilmesinde, istikrarın istikrarsızlığı konseptini önemli gündem maddesi haline getirmiştir. Bu analiz aldanımının nedeni, göstergelerde ortalama ve manşet değerlerin kullanılmasıdır. Böyle bir değerlendirme metodolojisi, doğal olarak istikrar ve kriz ortamlarında yapılması gerekenlerin ihmal edilmesi, diğer bir ifadeyle söz konusu ortamların israf edilmesi sonucunu doğurmuştur. Yukarıda da ifade edildiği gibi, irrasyonellik ve aşırılık ağırlıklı söylem ve eylemler, söz konusu süreci üretmiştir. Çalışma, ekonomik politik analizlerde, araştırmalarda ve tartışmalarda bu konunun öneminde dikkat çekmektedir.

Bu yönüyle piyasa ekonomisinin eleştirisi olarak ortaya çıkan söz konusu parametre, içsel istikrarsızlığın sürekliliği haline gelmiştir (Minsky, 1977). İstikrarsızlığın aşılmasında kamu kaynakları temel öncelik haline gelmiş, devlet teşvikleri ve kurtarma paketleri iktisat politikası görünümü kazanmaya başlamıştır. Bu temel değişim ve dönüşümlerle birlikte, bu çalışmanın temel araştırma soruları aşağıdaki gibi gelişmiştir.

- a. Devlet yardımlarını sürekli hale getiren ve zamanla oldukça büyük tutarlara çıkaran ekonomiler gerçekten sorunlu mudur ?
- b. Devlet yardımları krizden bir çıkış aracı mı? Yoksa bu yardımlar, yeni bir ekonomi politikası mıdır?
- c. Devlet yardımları, piyasa ve kamu otoritesi ilişkisinde ekonomi politığın yeni normali midir?

Küresel kriz sonrası etkin yönetim mekanizmalarının inşası üzerine henüz tartışmalar devam ederken, Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve hızla küresel salgın haline dönüşen Covid-19 ile birlikte piyasa ekonomilerinin sorunlu alanları ortaya çıkmış, serbest piyasa ekonomilerinin karşısında sosyal devletin rol ve fonksiyonu güçlenmiştir (IMF, Frieden: 2020). Reel sektör, ekonomik/finansal kuruluşlar ve kamu ekseninde oraya çıkan söz konusu sosyal demokrasi merkezli dönüşüm, **yeni normal** olgusunun sac ayaklarını tartışmalı hale getirmiştir. Söz konusu tartışmaların etrafında yoğunlaştığı başlıklar aşağıdaki ise gibi özetlenebilir:

1. Küresel toplum ve halk sağlığı vurgusu ön plana çıkmaktadır; Ancak bu koordinasyonu kim sağlayacaktır?
2. Siyasal kurumların düzenleyici ve denetleyici rolü artmakta, güçlü iktidarların karar alma ve uygulama süreçlerinin ekonomi politiği ön plana çıkmaktadır.
3. Seçmen davranışlarının kriz dönemleri ve olağan koşullarda politik karar verme süreçlerindeki artan etkisi söz konusudur. (Yüzen Oylara Yönelik Siyaset Araçsallaştırması)⁴
4. Hükümetler ve toplumlar arasındaki ilişki biçiminde Ekonomi Politikalarının rol ve fonksiyonu artmaktadır.

Normalleşmeyi ekonomi politik açıdan da değerlendirmek gerekir. Kural olarak benimsenmiş, yerleşmiş ilkeye, biçime ya da yasaya uygun durumu ifade eden norm kökünden gelen normalleşme, normalleştirme, normalizasyon olağanlaştırma ve standardize etme anlamına gelmektedir. Norm, yargılama ve değerlendirmenin kendisine göre yapıldığı ölçütü, uyulması gerek kuralı ve önceden belirlenmiş kalıba da işaret etmektedir. Bu çerçevede, normal, tabii, uygun, muntazam durumu ve görünümü ima etmektedir. Ekonomik ve finansal, sosyal ve kültürel, siyasal ve hukuksal vb. alanlardaki davranışlara, talep ve beklentilere, tercih ve önceliklere yön veren parametreler farklı ise, bunları benzer hale getirmek normalleşme olarak tanımlanmaktadır.

Bu nedenle, normalleşme, yapısı gereği, doğal ve/veya zorunlu işbölümü ve uzmanlaşmanın, işbirliği ve rekabetin farklı görünümünü gündeme getirmekte, mikro ve makro düzeylerde birçok dengesizlik ve eşitsizlik üretebilecek ortamlara imkan vermektedir. Söz konusu alanlarda karşılaşılan farklı uzunlukta ve derinlikteki konjonktür dalgaları, normalleşmenin sık sık gündeme geldiğini göstermektedir. Bunun birçok nedeni söz konusudur. Karar alma ve uygulama sürecinde etkisinde kalınan değişik içerikli aldanımlar ve tuzaklar en önemlilerinden biridir. Ayrıca, aynı süreçlerin alternatif maliyetleri de, normalleşmenin tekrar eden anormalleşme olabileceği ihtimaline vurgu yapmaktadır.

2. Küresel Krizin Anatomisi ve Ulusal Ekonomilerin Performansı

2008 yılında karşılaşılan ve zamanla küresel özellik kazanan finans krizi, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) finans sektöründe, gayrimenkul, finans iş ve işlemlerinde ortaya çıkmıştır (Parasız ve Ekren, 2016: 259 ve 266). Kriz süreci, kamu otoritelerinin, finansal kurumlarının, rating kuruluşlarının ve hanehalkının tercih ve öncelikleri ile talep ve beklentilerinin ortak sonucunu yansıtmaktadır. İrrasyonellik ve aşırılıklar, bu süreçte önemli belirleyicilik olarak ön plana çıkmaktadır.

⁴ Bu konudaki tartışmalar Vatandaşlık Gelirleri üzerinden şekillenmektedir. Vatandaşlık gelirleri hakkında detaylı bilgi için lütfen bkz.: **UNDP**, *Universal Basic Income: A Working Paper. A Policy Option for China beyond 2020?* United Nations Development Program.

ABD'nin finans krizi Avrupa Birliği'ne (AB) mali kriz olarak yansımıştır. Kriz, yükselen piyasa ekonomilerinde ise hem finans hem de ekonomik kriz olarak ortaya çıkmıştır.

Ülkeler arasındaki mal ve hizmet hareketleri ile sermaye akımları bulaşma sürecinin kanallarına işaret etmektedir. Müdahale yaklaşımları ülkeler arasında farklılık gösterse de bazı ortak yönleri sahiptir. Bunlar ana başlıklar olarak şu şekilde ifade edilebilir. Likidite desteği, Merkez Bankalarının piyasaları fonlamalarını, faiz oranlarını değiştirmeyi, gevşek para politikasını ifade etmektedir. Öte yandan, bilanço sorununun çözümü, bankaların konuta dayalı menkul kıymet portföylerinde oluşan tahribatı azaltmayı amaçlayan kamu desteğine işaret etmektedir.

Hanehalkının tüketimini destekleme, tüketim azalışına yönelik çalışanlara tek seferlik finansal katkı sağlamayı ima etmektedir. Sermaye enjeksiyonu, kurumlar arası satın alımlarına, kamulaştırmaya, ek kredi kolaylığına, sermaye sağlamaya vurgu yapmaktadır. Kapsamlı mali paketler, SWAP, mevduat garantisi, genişletilmiş devlet garantisi gibi önlemler dizisini ve gevşek maliyet politikasını içermektedir. Sonuç olarak, ülkelerin krizde karar alma ve uygulama süreçlerini yansıtan İniyatifler üç ana başlık altında toplanabilir.

- i. Mali destek; altyapı ve talep teşvikleri
- ii. Finansal destek; faiz oranlarını düşürme ve piyasalara likidite sunma
- iii. Parasal destek; kurum ve kuruluşlara kaynak aktarma ve sermayelendirme

2008 küresel finans krizi sonrası ortaya konan söz konusu iniyatiflerin bir süre sonra uygulamada bir takım tutarsızlıkları beraberinde getirdiği görülmektedir. Bunların, özel sektörün ekonomik performansının artırılmasına yönelik talep ve beklentileri ile kamunun stratejik bakış açısı arasında oluştuğunu ifade etmek mümkündür. Bir diğer ifadeyle, 2008 krizi sonrası gelişmiş, yükselen ekonomiler ve gelişmekte olan ekonomilerinin özel sektör ve kamu ilişkilerinde sorun alanları giderek artmaya başlamıştır. Bu sürecin bir diğer çıktısı, küresel kamu malları ve geleceğinin belirlenmesinde ekonomi politikalarının temel belirleyici haline gelmesidir (IMF, Frieden: 2020).

Öte yandan, kriz sürecinin göstergelere dayalı izlenmesi ve değerlendirilmesi her zaman sorunsal olarak kalmıştır. Piyasa göstergelerinin, reel göstergelerin ve makro değerlerin uyumlu hareket etmemesi krizin teşhis ve tespit sürecinde farklılıkların doğmasına neden olmaktadır. Manşet değerlere odaklı göstergelere dayalı analizlerin ürettiği tuzak, istikrarın istikrarsızlığı olarak tanımlanabilmektedir.⁵ Birçok küresel

⁵ Finans teorisinde istikrarsızlık ve finansallaşma ilişkisine dair literatürde ön plana çıkan isim Hyman P. Minsky'dir. İstikrarsızlık kavramının ekonomi politik tartışmalarına yönelik detaylı okumalar için Minsky'nin şu eserlerinden istifade edilebilir.: "Capitalist Financial Processes and the Instability of Capitalism", **Journal of Economic Issues**, Vol. 14, No. 2 (Jun., 1980), pp. 505-523. "Financial Markets and Economic Instability, 1965-1980", **Nebraska Journal of Economics and**

ekonomik ve finansal kuruluşun, bu dönemlerde tahminlerini doğru şekilde güncelleyememe nedeni bu ortamdan kaynaklanmaktadır. Bu bakış açısı, doğası gereği, istikrar ve kriz süreçlerinin israf edilmesine yol açmaktadır. Diğer bir ifadeyle, söz konusu makroekonomik konjonktür dönemlerinde yapılması veya yapılmaması gerekenler gözden kaçmakta veya ihmal edilmektedir. Ayrıca, ülkelerin sorunları ve kırılabilirlikleri ile imkan ve kaynakları oldukça farklı olduğundan, ortak karar ve uygulama platformu da oluşturulamamaktadır. G20 platformunun ekonomi politikasının analizi, bu nedenle özel önem taşımaktadır.

“1999 yılından itibaren Finans Bakanları ve Merkez Bankası başkanları seviyesinde toplanan G20, 2008 yılından itibaren Devlet Başkanları düzeyinde bir araya gelmeye başlamıştır. Çıkış açısı itibarıyla 1997 Asya krizinin küresel çapta etkilerini minimize etme amacı taşıyan G20, dünyanın gelişmiş, yükselen piyasa ve gelişmekte olan 20 ülkesini bünyesinde taşımaktadır. Bununla birlikte G20 ülkelerinin temel özelliklerinden birisi dünyanın farklı coğrafyalarından, çeşitli ülkelere yer veren bir oluşum olmasıdır” (Asal, 2018: 111).

G20 platformunu oluşturan ülkelerin seçimine yönelik tartışmalar güncelliğini korumaktadır. 2008 küresel finans krizinin gerçekleştiği yıla ait GSYH, Kişi Başına Düşen Milli Gelir, Doğrudan Yabancı Yatırımlar, Kredi ve Portföy Yatırımları gibi makroekonomik göstergeler üzerinden belirlenen üyelerin ekonomik performansında yıllar itibarıyla farklılıklar söz konusu olmuştur. G20 üyelerinin seçim kriterlerinin ekonomi politikası olarak ifade edilebilecek bu değişim, G20’ye yönelik eleştirilerin temelinde yer almaktadır. G20’nin kurumsal bir bütünlük inşa edememesi ve küresel sorunların karşısında yeteri kadar inisiyatif geliştirememesinde bu sorunların belirleyici olduğu düşünülmektedir. Küresel kriz öncesi ve sonrası olarak analiz edilen G20 ülkeleri makroekonomik performansına ait gösterge setlerinin belirlenmesinde, reel sektör, ekonomik/finansal kuruluşlar ve kamu ilişkisi merkeze alınmıştır. Söz konusu ilişki biçiminin devlet, toplum ve ekonomi sacayağında ortaya çıkarttığı değişimler, devlet teşvikleri ve reel sektörün bu teşvikler karşısında yeniden konumlandırılması üzerinden ele alınmaktadır. Aşağıda yer alan Tablo 1’de, küresel krizin hemen öncesinde G20 ülkelerine ait makroekonomik gösterge setleri yer almaktadır. 2007 yılı verilerinin seçilmesindeki temel parametre, kriz yönetim modelinin süreklilik oluşturma potansiyelinin analiz edilebilmesidir.

Business, Vol. 20, No. 4 (Autumn, 1981), pp. 5-16. “Money, Financial Markets, and the Coherence of a Market Economy”, **Journal of Post Keynesian Economics**, Vol. 3, No. 1 (Autumn, 1980), pp. 21-31. “The Financial Instability Hypothesis: An Interpretation of Keynes and an Alternative to ‘Standard’ Theory”, **Nebraska Journal of Economics and Business**, Vol. 16, No. 1, (Winter, 1977), pp. 5-16. Hyman P. Minsky, **İstikrarsız bir Ekonominin İstikrarı**, Efil Yayınevi, 2013.

Tablo 1. 2007 Yılı Seçilmiş Makroekonomik Veriler⁶

G20 Ülkeleri	Büyüme Oranı	Kamu Borç Stoku/GSYH	Bütçe Açığı/GSYH	Enflasyon Oranı*	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı**	Döviz Kuru***	Faiz Oranı****
ABD	1.88	86.2	-3.99	2.85	71.78	4.62	1.000	5.268
Japonya	1.65	177.5	-2.76	0.06	70.78	3.84	117.754	0.746
İngiltere	2.43	52.9	-2.66	2.40	71.45	5.28	0.500	6.002
Türkiye	5.03	-	-	8.76	44.65	8.83	1.303	-
Meksika	2.29	32.4	-0.71	3.97	61.00	3.72	10.928	7.784
Güney Kore	5.80	-	3.96	2.53	64.15	3.26	929.257	5.161
Güney Afrika	5.36	-	0.83	6.18	44.43	-	7.045	9.115
Polonya	7.0	51.1	-1.85	2.49	57.02	9.61	2.768	4.770

Kaynak: OECD Dataset

- * Tüketici Fiyat Endeksine göre hesaplanmıştır.
- ** Toplam, İşgücüne Oranla
- ** Ulusal Para Birimi/ABD Doları
- *** Kısa Vadeli, Yıllık Bazda %

Tablo 1’de yer alan G20 üyeleri ile Polonya’nın 2007 yılına ait seçilmiş makroekonomik göstergeler üzerinden performansı değerlendirildiğinde Büyüme oranının en yüksek olduğu ülkenin %7 ile Polonya, en düşük olduğu ülkenin ise % 1.65 ile Japonya olduğu görülmektedir. Kamu Borç Stokunun GSYH oranla en yüksek olduğu ülkenin %177.5 ile Japonya, en düşük olduğu ülkenin ise %32.4 ile Meksika olduğu görülmektedir. Kamu Borç Stokunun aksine, Bütçe Açığının en yüksek olduğu ülkenin % -3.99 ile ABD, en düşük olduğu ülkenin ise %3.96 ile Güney Kore olduğu görülmektedir. Aynı yıla ait Enflasyon oranında ise %8.76 ile Türkiye’nin en yüksek, %0.06 ile Japonya’nın en düşük enflasyon oranına sahip olduğu anlaşılmaktadır. İstihdam oranına bakıldığında ise 2008 küresel finans krizi öncesi en yüksek istihdam oranının %71.78 ile ABD’ye ait olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Güney Afrika,

⁶ Bu ve diğer tablolarda yer alan göstergelerin bir kısmına OECD bünyesinde olmaması nedeniyle yer verilememiş, veri bütünlüğünü korumak adına OECD dışında bir veri setinden yararlanılmamıştır. Devlet yardımları ve kriz yönetimi ilişkisini ölçmeye yönelik; 2008, 2009 ve 2010 sonrası projeksiyona ait OECD ve Merkez Bankası verilerinden gelecek çalışmalarda ayrıca istifade edilebilecektir.

%44.43 ile en düşük istihdam oranına sahiptir. İşsizlik oranlarında ise %9.61 ile Polonya'nın en yüksek, %3.26 ile Güney Kore'nin en düşük işsizlik oranına sahip olduğu görülmektedir. Döviz kuru itibarıyla değerlendirildiğinde ise 0.5 ile İngiliz Sterlininin Dolar karşısında en güçlü pozisyona sahip olduğu, Meksika Pezosunun ise Dolar karşısında en zayıf halka rolünü üstlendiği görülmektedir. En yüksek politika faiz oranının %9.115 ile Güney Afrika'da, en düşük politika faizinin ise %0.746 ile Japonya'da olduğu görülmektedir. 2008 krizi öncesi seçilmiş ülkelere ait göstergeler söz konusu durumda iken, kriz döneminde bu ülkelerin ilgili makroekonomik göstergelerdeki kapasite ve performansı Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. 2008 Yılı Seçilmiş Makroekonomik Veriler

G20 Ülkeleri	Büyüme Oranı	Kamu Desteği/GSYH	Kamu Borç Stoku/GSYH	Bütçe Açığı/GSYH	Enflasyon Oranı*	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı**	Döviz Kuru***	Faiz Oranı****
ABD	-0.14	5.6	102.2	-7.37	3.84	70.89	5.78	1.000	2.965
Japonya	-1.09	4,7	181.3	-4.12	1.38	70.87	3.99	103.359	0.847
İngiltere	-0.28	1.9	65.7	-5.15	3.50	71.50	5.62	0.544	5.511
Türkiye	0.85	4.4	-	-	10.44	44.85	9.70	1.302	-
Meksika	1.14	1.7	34.3	-0.93	5.12	60.67	3.97	11.130	8.352
Güney Kore	3.01	-6.1	-	2.13	4.67	63.96	3.17	1.102.047	5.487
Güney Afrika	3.19	-	-	-1.74	10.06	45.91	-	8.261	10.874
Polonya	4.25	-1,2	53.4	-3.60	4.22	59.23	7.04	2.409	6.349

Kaynak: OECD Dataset

* Tüketici Fiyat Endeksine göre hesaplanmıştır.

** Toplam, İşgücüne Oranla

** Ulusal Para Birimi/ABD Doları

*** Kısa Vadeli, Yıllık Bazda %

G20 ülkeleri ve Polonya'nın 2008 yılında gerçekleşen küresel finans krizine ait seçilmiş makroekonomik göstergeler üzerinden ekonomik performansı Tablo 2'de değerlendirilmektedir. Bu değerlendirmenin yerine getirilmesinde en temel parametrenin, kamunun kriz anında piyasaların rol ve fonksiyonunu güçlendirmek için uygulamaya aldığı kurtarma paketleri olduğu görülmektedir. Kriz esnasında büyüme oranının en yüksek olduğu ülkenin %4.25 ile Polonya, en düşük olduğu ülkenin ise %-1.09 ile Japonya olduğu görülmektedir. Küresel finans krizi esnasında

GSYH'ye oranla en yüksek kamu desteğinin %5.6 ile ABD tarafından gerçekleştirildiği, bunu sırasıyla %4.7 ile Japonya, %4.4 ile Türkiye, %1.9 ile İngiltere ve %1.7 ile Meksika'nın takip ettiği anlaşılmaktadır. En düşük kamu desteğinin ise %-6.1 ile Güney Kore tarafından sağlandığı görülmektedir. Kriz esnasında, Kamu Borç Stokunun GSYH oranla en yüksek olduğu ülkenin %181.3 ile Japonya, en düşük olduğu ülkenin ise %34.3 ile Meksika olduğu görülmektedir. Kamu Borç Stokunun aksine, Bütçe Açığının ise en yüksek olduğu ülkenin %-7.37 ile ABD, en düşük olduğu ülkenin ise %-0.93 ile yine Meksika olduğu anlaşılmaktadır. Aynı yıla ait Enflasyon oranlarında ise %10.44 ile Türkiye'nin en yüksek, %1.38 ile Japonya'nın ise en düşük enflasyon oranına sahip olduğu görülmektedir. Kriz esnasındaki istihdam oranlarında ise en yüksek istihdamın %71.50 ile İngiltere'ye ait olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Türkiye %44.85 ile en düşük istihdam oranına sahiptir. İşsizlik oranlarında ise %9.70 ile Türkiye'nin en yüksek, %3.17 ile Güney Kore'nin en düşük işsizlik oranına sahip olduğu görülmektedir. Döviz kuru itibarıyla değerlendirildiğinde ise 0.544 ile İngiliz Sterlininin Dolar karşısında en güçlü pozisyona sahip olduğu, Meksika Pesosunun ise kriz öncesine benzer bir görünüm ile dolar karşısında en zayıf halka rolünü üstlendiği görülmektedir. Yine döviz kuru ile birlikte düşünüldüğünde en yüksek politika faiz oranının %10.874 ile Meksika'da, en düşük politika faizinin ise %0.847 ile Japonya'da olduğu görülmektedir.

2008 küresel finans krizinin ardından piyasaların kapasite ve performansının geliştirilmesinde devletin doğrudan rol sahibi olduğu görülmektedir.

Çalışmada, devletin bu rolünün mali ve ekonomik yardımlar üzerinden gelişmesi ekonomi politigin yeni normali olarak değerlendirilmektedir.

3. Devlet Yardımları ve Ekonomi Politigin Yeni Normali

3.1. Normalleşme Kavramı

Ulusal veya küresel ölçekte etki yaratan olaylar farklı sonuçlar doğurmakla birlikte geleneklerin, kuralların ve hayat standartlarının değişimine de yol açmaktadır. Bu anlamda "normal" olarak kabul edilen birtakım kabuller savaş, salgın veya ekonomik kriz gibi olaylar karşısında dönüşebilmekte ve yeni kurallar ile birlikte farklı bir sürecin kapısı aralanmaktadır. Bu tespit ile birlikte etimolojik olarak *norm*, yani "*kural, kaide*" anlamlarını taşıyan normalleşme (*normalization*) ifadesi yeni bir sürecin ardından farklı fikir ve davranışların normalleştirilmesidir. Kısacası normalleşme veya sosyal normalleşme olarak ifade edilen bu kavram, alışılmış toplumsal normların dışında farklı fikir ve davranışların normal olarak kabul edilme süreci olarak değerlendirilmektedir (Pelletier, 1999: 456).

Normalleşmeye yönelik iki farklı bakış açısı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Michel Foucault tarafından ortaya atılan ve irade gücü bağlamında ele alınan normalleşmedir. Burada Foucault tarafından idealize edilen davranış normları ortaya konmaktadır. Belirli meslek grupları için kalıplaşmış davranışlarının mevcudiyeti ve bunların yerine getirilmesi halinde ödül, aksi halde ise cezalandırma mekanizmasının

hayata geçirilmesi söz konusudur. Bu bağlamda Foucault tarafından “irade gücü” şeklinde ifade edilen bu tanımlama 19. Yüzyıl silahlı kuvvetler, eğitim ve üretim yapan fabrikalar başta olmak üzere sosyal, ekonomik ve siyasal alanda modern toplumun etimolojik yapısı halini almıştır (Peternek, 1987: 99). İkinci bakış açısı ise normalleşme sürecini tıp, sosyoloji ve bilimsel çalışmalarda yeni düşünme, çalışma ve örgütlenme yöntemlerinin eskinin yerini alarak rutin hale gelmesini ifade etmektedir. Farklı alanlardaki bu değişikliklerin benimsenerek yeni kurallar bütünü olarak sosyal ve çalışma hayatına entegre edilmesi normalleşme kavramının bir diğer yönü olmakla birlikte, bugünkü küresel sistem içerisinde en fazla kabul görendir (Horwitz, 2016: 97).

Covid-19 sonrası normalleşme kavramı ikinci bakış açısı ile paralellik gösteren bir dönüşüm yaşamıştır. Sosyal ve ekonomik bağlamda ortaya çıkan “*eski normal*” ve “*yeni normal*” kavramları küresel anlamda ortaya çıkan yeni ekonomi politik görünümü ifade edebilmek adına kullanılmaktadır. Burada “eski normal” ile ifade edilen Covid-19 öncesi fiziksel mesafelerin önemsenmediği, sıkı denetim ile kontrol altında tutulmayan kurallar sistemidir. Ancak salgın ile birlikte yayılımın önlenmesi amacıyla hükümetler tarafından sert tedbirler uygulamaya konmuş ve bu tedbirler günlük hayatın bir parçası haline dönüşmüştür. Salgının boyutu, yayılma hızı ve kısa süre içerisinde etkisini kaybetmeyeceğine yönelik ortaya konan çalışmalar, hayatın her alanının bir takım kurallar çerçevesinde yeniden şekilleneceğini ortaya koymaktadır.

Bu nedenle Covid-19 öncesi normal olarak kabul edilen ekonomik ve sosyal alandaki davranış biçimleri salgın sonrası ortaya çıkan kurallar ile birlikte önemli bir dönüşüm geçirmektedir. Bu yeni kurallar bütünü, yeni normal olarak adlandırılırken toplumların ve devletlerin bunları içselleştirmesi normalleşme süreci olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu normalleşme sürecinin, özel sektör ve kamu yönetiminde farklı karşılıklar bulunduğu görülmektedir. Özel sektörün normalleşme olarak gördüğü ekonomik ve finansal iyileşme süreci ile kamunun maliyet odaklı stratejik tercihlerinde farklılıklar söz konusudur. Bir diğer ifadeyle, normalleşme olgusunun kendisi sorunsal haline gelebilmektedir.

Normalleşmenin ekonomi politikası olarak gelişen söz konusu dinamikler, tekrar eden anormalleşmelere dönüşmektedir. Anormalleşme retorığının, küresel ekonomi politikasının temel davranış biçimi haline gelmesi reel sektör, ekonomik/finansal kuruluşlar ve kamu ilişkilerinde tutarsızlıkları inşa etmektedir. Hanehalkı, şirketler, kurum ve kurallar arasında bağ oluşturmada görev üstlenen normlar, istikrar ve istikrarsızlık ilişkisinde de kendisine yer bulmaktadır (Acemoğlu ve Robinson, 2020: 39). Piyasa ekonomilerinin kriz sarmalı olarak da ifade edilebilecek olan bu süreç, yeni normal karar alma ve uygulama biçimleri ile daha karmaşık bir görünüm kazanmaktadır.

3.2. Yeni Normal ve Piyasa Ekonomisinin Kriz Sarmalı

Çalışmanın temel argümanı, 2008 krizi sonrası gelişen ekonomi politikalarındaki tutarsızlığın yapısal analizidir. Bu tutarsızlığın ortaya koyduğu politika, ekonomik birim tercihi ve satın alma davranışları söz konusu inceleme alanı içerisindedir. Gerek devlet yardımları, gerekse özel sektör ve kamunun ekonomik beklenti ve tercihlerinin şekillenmesinde temel parametre piyasa ekonomilerinin geçirmekte olduğu dönüşümdür. Piyasaların devlet desteği olmadan gelişemediği argümanı, piyasa, kapitalizm ve devlet ilişkisini kritik hale getirmektedir (Stiglitz, Tucker ve Zucman, 2020: 30). Liberal iktisatçıların birçoğu piyasaların görünmez el mekanizmasıyla inşa edildiğini öne sürmesine rağmen, bu elin devlet tarafından güçlendirildiği argümanını göz ardı etmektedir.

Devletin yıllık gelirleri, alt yapı yatırımlarından, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi ile sağlık ve eğitime kadar geniş bir ekonomik faaliyetin zeminini oluşturmaktadır (Stiglitz, Tucker ve Zucman, 2020: 30). Öte yandan devletin, piyasa ekonomisinin sürdürülebilir bir yapı üzerinden inşasında, vatandaşları ile kurduğu iletişim de vergi politikası üzerinden şekillenmektedir. Bir diğer ifadeyle, maliye politikasının araçsallaştırması haline gelen bu retorik, devlet, toplum ve ekonomi ilişkilerinin geleceğini belirlemektedir. Vergi mekanizmasında ortaya çıkan düzensizliğin bir süre sonra reel sektör ve kamu ilişkilerinde sorun alanlarını inşa ettiği görülmektedir. Söz konusu mekanizma, piyasa ekonomisinin kendi retorikleri içerisinde kriz sarmalının oluşmasının dinamiklerinden biri olarak değerlendirilmektedir.

Piyasa ekonomisinin, dünya ekonomisinin kurallarını belirlediğine yönelik açık bir kabul söz konusudur. Tarihteki örnekleri ile birlikte Roma İmparatorluğu'ndan, Orta Çağ'daki İtalyan şehir devletlerine veya erken dönemde gelişmekte olan ülkelere kadar piyasa ekonomisi yaklaşımı, piyasanın temel üretim aracı olduğu görülmektedir (Milanovic, 2020: 10). Bu yönüyle piyasa ekonomisinin odaklandığı ilişki biçimi özel sektör ve kamu yönetiminin piyasa merkezli rol ve fonksiyonlarıdır. Bununla birlikte, piyasanın görece istikrarı büyüme oranlarının sürekliliğine dayanmaktadır (Milanovic, 2020: 20). Ancak, son yıllarda büyümede yaşanan duraklama bir takım kaygıları beraberinde getirmektedir (Banerjee ve Duflo, 2020: 22). Söz konusu kaygıların yatırımları aşağıya çekip, istihdamı azaltacağı, enflasyon ve borçlanmanın artışı üzerine odaklandığı görülmektedir. Bu noktada büyümenin gözetileceği temel hususun kalkınma olduğu anlaşılmaktadır. Kalkınmanın öne çıkarılmadığı süreçlerin, piyasa ekonomilerinin krizi haline dönüştüğü görülmektedir (Banerjee ve Duflo, 2020: 29).

Piyasa ekonomisi, kalkınma ve toplum ilişkisinin siyaset teorisinde sosyal demokrasi üzerinden geliştiği görülmektedir. Özel sektörün kapasite ve performansının kamunun gelişimi adına sevk ve idare edilmesi olarak tanımlanan bu süreç, piyasa ekonomisinin kriz öncesi iyi yönetişimi anlamına gelmektedir (Muller, 2020: 44). Ancak, liberalizm ve neoliberalizm arasındaki değişimin bir niteliği olarak demokrasi ve siyasal yönetim ilişkisinin de bir takım dönüşümler yaşadığı anlaşılmaktadır.

2008 krizi öncesinde piyasa ekonomilerinin gelişiminin belirli sektörlere odaklandığı görülmektedir (Asal ve Ekren, 2020: 42). Bu sektörlerin krize duyarlılığı farklılık göstermektedir. Bu nedenle kriz öncesi ve devamında, bankacılık krizi yaşayan ülkelerin sayısı, görece olarak istikrarlı bankacılık sistemine sahip olduğu düşünülen ülkelerin iki katından fazladır ve dünya üzerindeki ülkelerin yaklaşık %18'i krizlere oldukça yatkın gözükmektedir (Calomiris ve Haber, 2018: 17). Öte yandan, piyasanın ekonomik ve sosyal dinamiklerinin, refahı ve bireysel özgürlüğü geliştirdiği görülürken, gelenek ve istikrarı erozyona uğrattığı görülmektedir (Muller, 2020: 49).

Kriz sarmalının politik alandaki karşılıklarının ise hükümetlerin seçilme dönemlerinde ortaya çıktığı görülmektedir. Reform dinamiği üzerinden gelişen bu ilişki biçiminin, vatandaş ve devlet ilişkisinde reform yanlısı bir süreci beraberinde getirdiği görülmektedir. Piyasanın, devlet ile mücadelesi olarak tanımlanan bu sürecin sonunda piyasanın tükettiği gerçek değer, piyasa ekonomisinin kendisidir. Piyasaların yüzyıllardır güvenliği ve para değerlerini adil ve tutarlı bir şekilde sağlayan devletlere ihtiyacı olduğu argümanı ile düşünüldüğünde, piyasa ekonomisi ve devlet yardımları ilişkisini 21. Yüzyılda yeniden değerlendirmek gerekmektedir.

2008 krizinin de ortaya çıkarttığı üzere, piyasa ekonomisinin geleceğini şekillendirmek adına devletin rol ve fonksiyonunun güçlendirilmesi gerekmektedir (Stiglitz, Tucker ve Zucman, 2020: 37). Devlet, söz konusu rol ve fonksiyonunu reel sektör, ekonomik/finansal kuruluşlar ve kamu kurumları ekseninde geliştirdiği ekonomik/mali teşvik ve para politikası araçları üzerinden gerçekleştirmektedir. Devlet yardımlarının ekonomi politikası olarak ifade edilen bir sonraki bölümde, devlet yardımlarının amacı, içeriği, kullanım usul ve esasları ifade edilmektedir.

3.3. Devlet Yardımlarının Ekonomi Politikası

Devlet ve piyasa arasındaki ilişki biçiminin teorik bir çerçeveye oturtulması ve incelenmesinin, politik ekonominin sosyal bilimler alanına sunduğu en önemli katkı olduğu ileri sürülebilmektedir (Clift, 2019: 187). Devlet-piyasa ilişkilerinin kavramsal düzey ve uygulamada yeniden kurgulanması, devletin karşılaştırmalı politik ekonomisine yeni yöntemler sunmaktadır. Söz konusu karşılaştırmalı politik ekonomi analizinin odak noktası devlet ya da piyasa değil, devlet-toplum komplekslerine eklemlenmiş piyasa ilişkileridir (Clift, 2019: 189). Bu noktada devletin, piyasa ile ilişkilerini düzenlemede kullandığı araçlardan birisi de teşviklerdir.

Kamu otoritesinin yardımlarını içeren destek ve teşviklerin ama amacı, ekonomik birimlerin, sektörlerin ve bölgelerin performanslarını artırmak amacıyla kapasitelerinin güçlendirilmesini veya iyileştirilmesini ifade etmektedir. Buradaki ana dengesizlik, kamu otoritesinin tercih ve önceliği, ekonomik birimlerin talep ve beklentileri ile toplumun değerlendirmelerinin uyumunun zorluğudur. Bu nedenle hangi durumlarda, hangi yardımların, hangi şekilde uygulanacağı bir dizi kurallara bağlanmaktadır. Örneğin, vatandaşlık yardımları olarak ifade edilen temel gelirlerin sağlanması ile piyasaların kapasite ve performansını güçlendirmek adına yapılan mali yardımlara ait usul ve esaslar farklılık arz etmektedir.

Devlet yardımları, ulusal ekonomilerde ekonomik birimlerin nispi dengelerini değiştirdiği kadar, ulusal ekonomiler arasında da nispi dengeleri önemli ölçüde etkilemektedir. Kamu destek ve teşviklerinin hem ulusal hem de küresel bazda ana tartışma konularından biri olması bu özelliğinden kaynaklanmaktadır. Devlet yardımları üzerine Clift'in aşağıdaki ifadesi oldukça yerindedir:

“Küresel finans krizine verilen tepkiler, zora düşen firmaların ve sektörlerin kurtarılması için verilen sübvansiyonlar gibi geleneksel müdahaleler dahil, müdahaleci devletlerin devam eden piyasa biçimlendirme faaliyetlerinin önemini daha da artırıyor. Fakat normal koşullarda devlet müdahaleleri biçim değiştirmiş olmakla birlikte aynı ölçüde daralmadı.” (Clift, 2019: 214).

2008 krizi sonrası kamu desteğinin seçilmiş göstergelerdeki değişimi Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. 2009 Yılı Seçilmiş Makroekonomik Veriler

G20 Ülkeleri	Büyüme Oranı	Kamu Desteği/GSYH	Kamu Borç Stoku/GSYH	Bütçe Açığı/GSYH	Enflasyon Oranı*	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı**	Döviz Kuru***	Faiz Oranı****
ABD	-2.54	5.6	115.6	-13.13	-0.36	67.63	9.27	1.000	0.556
Japonya	-5.42	4,7	202.5	-9.78	-1.35	70.18	5.07	93.570	0.578
İngiltere	-4.25	1.9	78.8	-10.08	2.00	69.88	7.55	0.642	1.214
Türkiye	-4.70	4.4	-	-6.17	6.25	44.23	12.55	1.550	-
Meksika	-5.29	1.7	30.6	-3.08	5.30	59.78	5.48	13.513	5.929
Güney Kore	0.79	-6,1	-	-1.28	2.76	63.02	3.63	1.276.930	2.628
Güney Afrika	-1.54	-	-	-3.85	7.26	43.87	-	8.474	7.850
Polonya	2.82	-1,2	56.7	-7.25	3.45	59.38	8.12	3.120	4.339

Kaynak: OECD Dataset

* Tüketici Fiyat Endeksine göre hesaplanmıştır.

** Toplam, İşgücüne Oranla

*** Ulusal Para Birimi/ABD Doları

*** Kısa Vadeli, Yıllık Bazda %

G20 ülkeleri ve Polonya'nın 2009 yılında, küresel finans krizinin hemen akabinde seçilmiş makroekonomik göstergeler üzerinden ekonomik performansı Tablo 3'te değerlendirilmektedir. Kriz sonrasında büyüme oranının en yüksek olduğu ülkenin

%2.82 ile Polonya, en düşük olduğu ülkenin ise %-5.42 ile Japonya olduğu görülmektedir. Küresel finans krizi sonrasında, Kamu Borç Stokunun GSYH oranla en yüksek olduğu ülkenin 202.5 ile Japonya, en düşük olduğu ülkenin ise 30.6 ile Meksika olduğu görülmektedir. Bütçe Açığının ise en yüksek olduğu ülkenin %-13.13 ile ABD, en düşük olduğu ülkenin ise %-1.28 ile Güney Kore olduğu anlaşılmaktadır. Aynı yıla ait Enflasyon oranında ise %7.26 ile Güney Afrika'nın en yüksek, %-1.35 ile Japonya'nın ise en düşük enflasyon oranına sahip olduğu görülmektedir. Kriz sonrasındaki istihdam oranlarında ise en yüksek istihdamın %70.18 ile Japonya'ya ait olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Güney Afrika %43.87 ile en düşük istihdam oranına sahiptir. İşsizlik oranlarında ise %12.55 ile Türkiye'nin en yüksek, %3.63 ile

Güney Kore'nin en düşük işsizlik oranına sahip olduğu görülmektedir. Döviz kuru itibarıyla değerlendirildiğinde ise 0.642 ile İngiliz Sterlininin Dolar karşısında en güçlü pozisyona sahip olduğu, Meksika Pezosunun ise kriz öncesine benzer bir görünüm ile dolar karşısında en zayıf halka rolünü üstlendiği görülmektedir. En yüksek politika faiz oranının %7.850 ile Güney Afrika'da, en düşük politika faizinin ise 0.578 ile Japonya'da olduğu görülmektedir. 2010 yılına ait göstergelerde ise kriz sonrası süreklilik ve değişim parametresi okunmaktadır.

Tablo 4. 2010 Yılı Seçilmiş Makroekonomik Veriler

G20 Ülkeleri	Büyüme Oranı	Kamu Desteği/GSYH *	Kamu Borç Stoku/GSYH	Bütçe Açığı/GSYH	Enflasyon Oranı**	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı** *	Döviz Kuru ****	Faiz Oranı *****
ABD	2.56	42	125.7	-12.43	1.64	66.69	9.62	1.000	0.312
Japonya	4.19	25	207.3	-9.15	-0.72	70.29	5.05	87.780	0.383
İngiltere	1.95	4	89.7	-9.28	2.50	69.38	7.55	0.647	0.700
Türkiye	8.49	37	49.2	-2.68	8.57	46.27	10.67	1.503	-
Meksika	5.12	-	31.1	-2.97	4.16	59.66	5.38	12.636	5.000
Güney Kore	6.80	21	-	0.88	2.94	63.39	3.71	1.156.061	2.672
Güney Afrika	3.04	-	-	-3.28	4.06	41.84	-	7.321	6.420
Polonya	3.61	30	61.2	-7.40	2.58	58.95	9.68	3.015	3.932

Kaynak: OECD Dataset

- *Toplam Net Efekt üzerinden hesaplanmıştır.
- ** Tüketici Fiyat Endeksine göre hesaplanmıştır.
- *** Toplam, İşgücüne Oranla
- **** Ulusal Para Birimi/ABD Doları
- *****Kısa Vadeli, Yıllık Bazda %

Küresel finans krizini takip eden ikinci yılda, Büyüme oranının en yüksek olduğu ülkenin %8.49 ile Türkiye, en düşük olduğu ülkenin ise %1.95 ile İngiltere olduğu görülmektedir. Kamu desteğinin GSYH oranla en yüksek olduğu ülkenin yine ABD, en düşük olduğu ülkenin ise İngiltere olduğu anlaşılmaktadır. Kamu Borç Stokunun GSYH'ye oranla en yüksek olduğu ülkenin %207.3 ile yine Japonya, en düşük olduğu ülkenin ise %31.1 ile Meksika olduğu görülmektedir. Bütçe Açığının ise en yüksek olduğu ülkenin %-12.43 ile ABD, en düşük olduğu ülkenin ise %0.88 ile Güney Kore olduğu anlaşılmaktadır. Aynı yıla ait Enflasyon oranında ise %8.57 ile Türkiye'nin en yüksek, %-0.72 ile Japonya'nın ise en düşük enflasyon oranına sahip olduğu görülmektedir. Krizin ikinci yılındaki istihdam oranlarında ise en yüksek istihdamın %70.29 ile Japonya'ya ait olduğu görülmektedir. Aynı dönemde Güney Afrika %41.84 ile en düşük istihdam oranına sahiptir. İşsizlik oranlarında ise %10.67 ile Türkiye'nin en yüksek, %3.71 ile Güney Kore'nin en düşük işsizlik oranına sahip olduğu görülmektedir. Döviz kuru itibarıyla değerlendirildiğinde ise 0.647 ile İngiliz Sterlininin Dolar karşısında en güçlü pozisyona sahip olduğu, Meksika Pesosunun ise kriz esnasındakine benzer bir görünüm ile dolar karşısında en zayıf halka rolünü üstlendiği görülmektedir. Yine döviz kuru ile birlikte düşünüldüğünde en yüksek politika faiz oranının 6.42 ile Güney Afrika'da, en düşük politika faizinin ise 0.312 ile ABD'ye ait olduğu görülmektedir.

Devlet yardımlarının siyasal eksenindeki ilişki sistematiği Vatandaşlık Gelirleri üzerinden inşa edilmektedir. Bir sonraki bölümde Vatandaşlık gelirlerinin rol ve fonksiyonu incelenmektedir.

3.4. Siyaset Araçsallaştırması olarak Vatandaşlık Geliri (*Basic Income*)

Yoksulluk, tüm dünyayı etkileyen, toplumsal ve siyasal etkileri bakımından önemli değişimleri beraberinde getirme potansiyeline sahip bir kavramdır. Salgın hastalıklar, dünya savaşları ve ekonomik krizlerin etkisi ile ortaya çıkan ve hızla yayılan “yoksulluk” sorunu, 21. Yüzyıl itibarı ile üçüncü dünya ülkelerinin ve kırsal kesimin sorunu olmaktan çıkmış ve küresel bir sorun haline gelmiştir (Bedir, 2012: 93).

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından gündeme gelen “refah seviyesi” ve “sosyal devlet” tartışmaları “vatandaşlık geliri” (*basic income*) kavramının gelişiminde önemli rol oynamıştır. Bu bağlamda 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyılın başı, devletin ekonomiye müdahalesi anlamında önemi bir sürecin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Öyle ki İkinci Dünya Savaşı'nın ardından sosyal devlet tartışmaları iki nokta üzerine inşa edilmiştir. *Birincisi* savaşın yarattığı olumsuzluklara karşı ekonomik büyümenin yeniden kazanılmasıdır. *İkincisi* ise piyasanın kamusal alandaki eksikliklerini telafi ederek sosyal barış ile birlikte refahı sağlamaktır (Raventós, 2007: 113).

Vatandaşlık geliri, bir ülkenin vatandaşı olma koşulu ile devlet tarafından bireylere sosyal yardım adı altında yapılan maddi desteği ifade etmektedir. Burada vatandaşlık gelirinin verilmesindeki temel parametre ise yoksulluk sınırıdır. Bu noktada yoksulluk sınırının ne olduğu ve nasıl tanımlandığına ilişkin dört farklı yaklaşım bulunmaktadır.

Minimum Income Standarts olarak ifade edilen bu dört farklı görüş bireyler için temel ihtiyacın neler olduğunu değerlendirmektedir (Torry, 2020: 322-323):

1. Bireyin minimal düzeyde hayatını devam ettirmesi için gerekli ihtiyaçların karşılanması
2. Ekonomik anlamda dezavantajlı konumda bulunanların zaman içerisinde hayat beklentilerin üst düzeye çıkarılması
3. İhtiyaç duyulması halinde insan olmaktan kaynaklanan ihtiyaçların normatif ihtiyaçlar düzlemi
4. Bireyin yeteneklerini kullanabilmesine imkan sağlayacak ihtiyaçların giderilmesi

Yukarıda ifade edilen maddeler yoksulluk kavramına yönelik farklı yaklaşımları ortaya koyarken, devletlerin destek yöntemleri de farklılık göstermektedir. Doğrudan ihtiyaç duyan bireylere yönelik yardımlar söz konusu iken dördüncü madde ile ilişkili olarak teşvikler sistemi devreye sokulmaktadır. Ancak vatandaşlık gelirindeki temel prensip; olumsuz koşullar karşısında herhangi bir sorumluluk yüklemeyen, vatandaş olmanın verdiği hak ile bu yardımların alınmasıdır (Torry, 2020: 319). Covid-19 salgını ile birlikte vatandaşlık geliri kavramı bir kez daha gündeme gelmiştir. 2008 küresel finans krizinin etkileri henüz hafızalarda tazeliğini korurken, işsiz, temel ihtiyaçlardan yoksun veya çalıştığı halde yoksulluk seviyesinin altında bulunan kesimler ile birlikte işverenler de salgının ekonomik etkilerini derinden hissetmiştir.

Pandemi sonrası “Acil Destek ve Temel Gelir” olarak literatüre giren mali yardımlar işçi ve işverene yönelik adımların yanı sıra hane halklarına da önemli destekler ile karşılığını bulmuştur. İngiltere hükümeti salgın sürecinde çalışanların maaşlarının % 80’lik diliminin (her bir işçi için aylık ortalama 2.500 Sterlin) devlet tarafından karşılanacağını açıklarken, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump hane halklarını da kapsayan toplamda 2 trilyon dolarlık destek paketini hayata geçirmiştir. Böylece Covid-19 ile birlikte sosyal yardım içerisinde değerlendirilen vatandaşlık gelirinin elde edilmesindeki “vatandaşlık” dinamiği genişlemiş, salgın gibi önemli bir sorun karşısında yaşanan olumsuz etki önemle dikkate alınmış, devletlerin bu süreç içerisinde ekonomik açıdan normalleşmesi ön planda tutulmuştur (Prabhakar, 2020: 4).

4. Makroekonomik Yapı ve İlişkiler Sisteminin Ekonomi Politikasında Kamu Destek ve Teşviklerinin Tercih/Öncelik Değişimi

Makroekonomik yapı ve ilişkiler sistemi, makroekonomik performansı etkileyen ekonomi ve ekonomi dışı belirleyicilerin kesişim alanını göstermektedir. Hem makroekonomik performans dolayısıyla hem de makroekonomik kapasite, ekonomik birimlerin davranışlarına, ekonomi hukukunun özelliklerine, siyasi ortama, sektörlerin faaliyetlerine bağlı bulunmaktadır. Ülkeler arasındaki başarı farklılıkları, sahip oldukları imkan ve kaynakların miktar ve kalitesine, ekonomik birimler

arasındaki ilişkilere, kamu otoritesinin politika ve koordinasyonundan etkilenmektedir.

Ekonomik iş, işlem ve faaliyetler arasında olması gereken nispi denge, esas itibarıyla, piyasa ekonomilerinde fiyatlama mekanizmalarına yansımaktadır. Öte yandan, fiyatlama mekanizmaları arasında olması gereken nispi denge de, ekonomik işlerin, işlemlerin ve faaliyetlerin önemlerini etkilemektedir. Ülkeler arasındaki kırılmalıkların oluştuğu ve geliştiği alanlar da bu ortama işaret etmektedir.

Dünya genelinde yükselen milliyetçi politikalar, Covid-19 ile mücadelede uluslararası işbirliğinde yaşanan başarısızlıklar ve küresel ekonomik durgunluk ekseninde değerlendirildiğinde, uluslararası sistemin kırılmalık katsayısının arttığı görülmektedir (Cooley ve Nexon, 2020: 1). Finansal sistemin kırılmalığında ise, bankaların kırılmalığı ve banka kredisi kıtlığının bir ülkenin temel siyasi kurumlarının yapısını yansıttığına ilişkin egemen bir görüş söz konusudur (Calomiris ve Haber, 2018: 21).

İstikrarlı bir hükümet olmadığı sürece, nitelikli olarak işleyen bir finansal sistemden bahsetmek mümkündür değildir. Örneğin, 1997 yılından beri Meksika'da yaşanan ekonomik ve siyasal sorunlar, uzun yıllar istikrarlı bir yapının kurulmasına engel teşkil etmiştir (Calomiris ve Haber, 2018: 243). Bu yönüyle, 21. Yüzyılda politik karar vericilerin temel kaygı alanları arasında üç neden öne çıkmaktadır. Bunlar, vergileri arttırmadan geliri artırma umudu, işsizler ordusundan duyulan korku ve G20 aile fotoğrafına girmenin getirdiği güçtür (Raworth, 2019: 297).

4.1. Kamu Destek ve Teşviklerinin Tercih ve Öncelik Değişimi

2008 yılından beri farklı içerik ve ölçeklerde, krizden çıkış, toparlanma ve canlanma sürecine geçiş amacıyla kullanılmaya başlanan kamu destek ve teşviklerinin kalıcı ekonomi politikası aracı özelliği kazandığı görülmektedir. Bu dönüşüm, devlet yardımlarının tercih ve önceliklerinin değişmeye başladığına işaret etmektedir. Normal dönemlerde gözetilen doğru işi yapmak, işi doğru yapmak ve ihmal edilen alternatifleri gözden uzak tutmamak prensiplerinin önemli ölçüde önemini yitirdiği gözlemlenmektedir. Bu, makroekonomik yapının bileşenleri olan ekonomik birimlerin karar ve uygulama yeteneklerinin kaybolduğunu vurgulamaktadır.

Öte yandan, içinde bulunulan konjoktüre duyarlı olarak stratejik odaklı uygulanması planlanmış devlet yardımlarının zamanlamasında hataların yapılabildiğini ima etmektedir. Hatalar ya konjoktürün tespitinde veya uygulanacak devlet yardımının türünde veya her ikisinde birden yapılmaktadır. Bu, kamu ve özel sektör yöneticilerinin makroekonomik sistemin işleyişinde göremediği karanlık alanların bulunduğu, sistemin değişim ve dönüşüm sürecine girdiğinin farkında olmadığını, zamansız müdahalelere yöneldiğine işaret etmektedir.

Sonuçta, krizi söndürmeyi veya istikrarsızlığı azaltmayı amaçlayan ekonomi yönetiminin devlet yardımlarını bu şekilde kullanması yeni normalin oluşmaya

başladığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, eski göstergeler, realiteler, davranışlar ve paradigmlar yerlerini yenilerine bırakmaktadır. İş yapma biçimlerini ve tüketim kalıplarını, siyasi tercihleri ve sosyal öncelikleri verdiği sinyaller doğrultusunda algılama ve etkilemek bu nedenle özel önem taşımaktadır. Uluslararası tecrübeler, algılama aldanımının, karar alma ve uygulama süreçlerinin kalitesini etkilediğini; iyi kurgulanmamış-içerik ve hatalı reformların, düzenlemelerin krizlerin tohumları olduğu veya krizleri sonlandıramadığı; detaylarına ulaşamayan konulara ilişkin politikaların da yanlış dizayn edildiğini göstermektedir.

5. Sonuç

Devletin politik ekonomisi ve/veya politik ekonominin ekonomi politiği, ekonomik ile politik alanların iç içe geçmesini, bir diğer ifadeyle kamu ve özel sektörün tercih ve önceliklerine, talep ve beklentilerine uygun olarak ekonomik karar alma ve uygulama süreçlerinin ilişkilendirilmesini ve yeniden kurgulanmasını/tasarlanmasını içermektedir. Devlet-piyasa ilişkileri 1970'li yıllardan itibaren yönelim olarak daha serbest piyasa odaklı iken, devlet ve piyasanın politik ekonominin ortak kurucuları olduğu hesaba katılırsa, bu süreci erozyon, geri çekilme hatta ulus devletin 'sonu' olarak değerlendirmek yanlış olacaktır (Clift, 2019: 217). Küresel finans krizi ve Covid-19 krizinin de gösterdiği üzere devletin piyasaları ve toplumu düzenleyici rolü gittikçe artmaktadır.

Ulusal ekonomilerin, mal ve hizmet hareketleri ile sermaye akımları bazında karşılıklı ilişkileri, piyasaların ve kamu otoritelerinin karar alma ve uygulama süreçlerinin de karşılıklı ilişkilerine işaret etmektedir. Böyle bir yapı ve ilişkiler sistemi, ulusal ekonomi politik ilişkilerin uluslararası boyutunun bulunduğunu ima etmektedir. Kasım 2010 Seul toplantısında, G20 gündemi kapsamında B20 toplantılarının da yapılmasının kararlaştırılmış olması, kamu otoriteleri/siyasi otoriteler ile iş dünyası temsilcilerinin küresel birlikteliğinin gereğini ifade etmektedir. Her iki grubun ulusal ve küresel gündemi birlikte değerlendirmesi, G20'nin ekonomi politik yapısını ve ilişkiler sistemini yansıtmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) da, işadamları ve siyasetçileri bir araya getirerek, ulusal ve küresel sorunlarının tartışıldığı benzer toplantı ve zirveler yapan önemli bir organizasyondur. Dolayısıyla, dünyanın sadece makro değil mikro ölçeklerde de, kişi başına düşen gelir ve/veya refah düzeyini artırmada, ekonomi politik yapı ve ilişkiler sistemi ile belirleyicileri özel önem taşımakta, kritik rol ve fonksiyona sahip bulunmaktadır.

Küresel sorunların çözümünde temel referans noktası olarak kabul edilen G20'nin ve ilgili diğer küresel organizasyonların çalışma gündeminde yeni normale ait **yeni makroekonomik yönetim** ve koordinasyon ihtiyacı yer almalıdır. Söz konusu ihtiyacın, finansal ilişki sistematüğinden öte, toplumsal ilişkilerin her alanını ilgilendiren konularda kapsamlı ve entegre küresel tasarım esasları ile öne çıkarılması gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, küresel ekonomik ve finansal düzenin yeni bir uluslararası ekonomi politik yapı ve ilişkiler sistemine ihtiyacı bulunmaktadır. Söz konusu sistemin, **üretici ve tüketici yönelimlerinin rol ve fonksiyonu** ile ya da tüm ekonomik birimler için kaliteli farklılık üretecek makroekonomik yapı ve ilişkiler

sistemi tasarımı ile şekilleneceğini öngörmek mümkündür. Bu yönüyle, özel sektör ve kamu ilişkilerinin ulusal ve uluslararası bazda ekonomi politikasının yeniden inşası kaçınılmazdır.

Ulusal ve uluslararası tecrübeler, teori ve uygulama literatürde, kriz ve/veya istikrar dönemlerinde etkinlik, verimlilik ve alternatif maliyetler konusunda ihmal veya israfa neden olmamak için, ekonomik işler, işlemler ve faaliyetler konusunda kamu sektörü ve iş dünyasının yeni modele ihtiyacının bulunduğunu göstermektedir. Bu yaklaşım, yeni nesil karma ekonomik model olarak tanımlanabilir. Ekonomi politikasının yeni normali, yeni nesil karma ekonomik model ile birlikte tasarlandığında, olumlu sonuçları daha fazla olacaktır.

Gelişmiş ekonomilerin yükselen piyasaların ve gelişmekte olan ülkelerin özel sektör ve kamu sektörünün ihtiyaçlarını merkeze alan **yeni bir uzlaşya/konsensüse** ihtiyacı bulunmaktadır. Söz konusu uzlaşya, ulusal ekonomilerin kriz yönetimi kapasite ve performanslarını kademeli olarak yükselmeyi, kriz öngörme ve izleme mekanizmalarını yaşanan tecrübeler ışığında nitelikli olarak inşa etmeyi ve ekonomilerin konjonktüre duyarlılıklarını (kriz-toparlanma-canlanma) artırmayı önceliklendirmelidir.

Neden ve sonuçların ötesinde dinamikler üreten farklı içerikli (finans, enerji, gıda, afet, salgın vb.) ulusal, bölgesel ve küresel dengesizlikler, krizler; bireylerin, şirketlerin, piyasaların, toplumların, devletlerin davranışlarını etkilediğinden, birçok alanda değişim ve dönüşümleri tetiklemektedir. İdeolojik çatışmalar, kritik kaynakları kontrol etme yaklaşımları ve davranışları, ulusal ve küresel sistem ve tasarım dayatmaları da istikrarsızlıklara farklı boyutlar katmaktadır. Ekonomik, finansal, sosyal, hukuksal, siyasal, güvenlik içerikli önemli değişikliklerle karşılaşma ihtimali, küresel sistemin ve birçok ülkenin mevcut yapıda varlıklarını devam edemeyecekleri, farklı rekabet ve işbirliği türlerinin ortaya çıkabileceği, piyasa ve kamu otoritesi dengesinin yeniden yapılanabileceği olasılığına işaret etmektedir. Ulusal ve küresel sistemlerin bu gelişmelere makul tepki üretebilme kabiliyeti iki ana konudaki yetkinliğine bağlı olacaktır: Sürdürülebilir güçlü ve adil kalkınma ve büyüme kapasitesi ile toplumsal uyum kalitesi.

Neo-liberal odaklı küreselleşme konseptleriyle eş anlamlı olarak da kullanılan “Washington Konsensüsü”nün önerdiği politikalar seti arzulanan sonuçları üretememiştir. Bu politikaların başarı ve başarısızlıklarına işaret edilerek çıkartılması gereken yedi derse vurgu yapan, reformlar üzerinde duran, piyasa ve devletin dengeli ekonomik rolüne, esnek ekonomik araçlara, sürdürülebilir ve eşitliğe dayalı yönetişimin artan rolüne dikkat “Barcelona Konsensüsü” de benzer sonuçla karşılaşmıştır. Ulusal ve küresel paydaşların temel alanlara yönelik makul ve evrensel talep ve beklentileri ile tercih ve önceliklerine yaklaşımları içeren yeni bir konsensüsün oluşturulması, konuyla ilgili akademik, iş dünyası ve siyaset toplantılarının ana gündem maddesi olmuştur. Çalışmada üzerinde durulan konular, yeni konsensüsün kavramsal ve analitik çerçevesine ilişkin önemli bileşenleri ele almış ve değerlendirmiştir.

KAYNAKLAR

Acemoğlu, D. ve Robinson, J. A. (2020). *Dar Koridor: Devletler, Toplumlar ve Özgürlüğün Geleceği*. İstanbul: Doğan Kitap.

Asal, U. Y., ve Ekren, N. (2020). "Reconstruction of the Old Institutions: Crisis, Governance and the G20". Ed. Akansel, İ. *Comparative Approaches to Old and New Institutional Economics*, USA: IGI Global Publications, pp. 41-56.

Asal, U.Y. (2018). "Modern Uluslararası Sistemde Güç Dengesi Teorisinin Yeniden Kurgulanması: G20 Örneğinde Hiyerarşinin Hegemonyası," İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Banerjee, A. V. ve Duflo, E. (2020). "How Poverty Ends: The Many Paths to Progress-and Why They Might not Continue?", *Foreign Affairs*, January/February pp. 22-29.

Bedir, E. (2012). Yoksullukla Mücadelede Yeni Bir Tartışma Alanı: Vatandaşlık Geliri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*.1(1), ss. 92-116.

Calomiris, C. W., ve Haber, H. S. (2018), *Kırılgan Tasarım: Bankacılık Krizleri ve Kredi Kıtlığının Siyasi Kökenleri*, Çev. Yasin Emre Kara, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Clift, B. (2019). *Karşılaştırmalı Siyasal Ekonomi: Devletler, Piyasalar ve Küresel Kapitalizm*, Çev. Esin Soğancılar, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Cooley, A., ve Nexon, D. H. (2020). "How Hegemony Ends: The Unraveling of American Power", *Foreign Affairs*, July/August 2020, pp. 1-12.

Ekren, N., Alp, A. E., Yağmur, M. H. (2017). "Macroeconomic Performance Index: A New Approach to Calculation of Economic Wellbeing", *Applied Economics* 49 (53), pp. 5462-5476.

Fahnbulleh, M. (2020). "The Neoliberal Collapse: Markets are not the Answer", *Foreign Affairs*, January/February, pp. 38-43.

Frieden, J. (2020). *The Political Economy of Economic Policy*, IMF: Finance and Development Report.

- Horwitz, A. V., (2016). *What's Normal?: Reconciling Biology and Culture*. Oxford: Oxford University Press.
- Milanovic, B. (2020). "The Clash of Capitalisms: The Real Fight for the Global Economy's Future", *Foreign Affairs*, January/February, pp. 10-21.
- Minsky, H. P. (1977). "The Financial Instability Hypothesis: An Interpretation of Keynes and an Alternative to 'Standard' Theory", *Nebraska Journal of Economics and Business*, Vol. 16, No. 1, (Winter), pp. 5-16.
- Minsky, H. P. (1980). "Capitalist Financial Processes and the Instability of Capitalism", *Journal of Economic Issues*, Vol. 14, No. 2 (June), pp. 505-523.
- Minsky, H. P. (1980). "Money, Financial Markets, and the Coherence of a Market Economy", *Journal of Post Keynesian Economics*, Vol. 3, No. 1 (Autumn), pp. 21-31.
- Minsky, H. P. (1981). "Financial Markets and Economic Instability, 1965-1980", *Nebraska Journal of Economics and Business*, Vol. 20, No. 4 (Autumn), pp. 5-16.
- Minsky, H. P. (2013). *İstikrarsız bir Ekonominin İstikrarı*, İstanbul: Efil.
- Muller, J. Z. (2020). "The Neosocialist Delusion: Wealth is not the problem", *Foreign Affairs*, January/February, pp. 44-49.
- OECD Dataset, Macroeconomic Overview, <https://www.oecd.org> adresinden alınmıştır.
- Orman, S. (2010). *İktisat, Tarih ve Toplum*, İstanbul: Küre.
- Parasız, M. İ. Ve Ekren N. (2016), *Uluslararası Finans ve Küresel Finans Krizi*, Bursa: Ezgi Yayınevi.
- Paternek, M. A. (1987). Norms and Normalization: Michel Foucault's Overextended Panoptic Machine. *Human Studies*. 10 (1), ss. 97-121.
- Pelletier, J. (1999). "The impact of Normalization and Social Role Valorization in Francophone Countries and Communities from the late 1960s to the 1990s". Ed. Flynn, R. J. and Lemay, R. A., *A Quarter-Century of Normalization and Social Role Valorization*. Ottawa: University of Ottawa Press. ss. 455-462.
- Prabhakar, R. (2020). Universal Basic Income and Covid-19. *IPPR Progressive Review*. Summer, ss. 1-9.

Raworth, K. (2019). *21. Yüzyıl İktisatçısı Gibi Düşünmenin Yedi Yolu: Simit Ekonomisi*, Çev. Akın Emre Pilgir, İstanbul: Tellekt.

Revantós, D. (2007). *Basic Income: The Material Conditions of Freedom*. London: Pluto Press

Stiglitz, J. E., Tucker, T. N. ve Zucman, G. (2020). “The starving state: Why Capitalism’s Salvation Depends on Taxation”, *Foreign Affairs*, January/February pp. 30-37.

Torry, M. (2020). “Minimum Income Standards in the Basic Income Debate”. Ed. Deeming, C., *Minimum Income Standards and Reference Budgets*. Bristol: Policy Press. ss. 319-329.

UNDP, (2017). *Universal Basic Income: A Working Paper. A Policy Option for China beyond 2020?*, United Nations Development Program.